

सिटीजन हेल्पडेस्क बुलेटिनको उन्नाइसौं अंकमा स्वागत छ। “सिटीजन हेल्पडेस्क”, नेपालमा खुला, पारदर्शी र जवाफदेही स्थानीय सरकार निर्माणमा सहयोग गर्ने लक्ष सहित स्थानीय अभियन्ता (Community Frontline Associates) ले नेतृत्व गरेको साझा अभियान हो। यस अभियानले सहभागितामूलक अभ्यास, सामुहिक सिकाई र सहि सूचनालाई केन्द्रमा राखेर सरकार र नागरिक बिचको सम्बन्धलाई विश्वसनिय बनाउने भूमिका निर्वाह गर्दछ। साथसाथै, सरकार र नागरिकसंग समन्वय गरी स्थानीयका आवश्यकता अनि चाहना बमोजिम सार्वजनिक निर्णयहरू तय गर्न पनि सहयोग गर्दछ।

प्रश्न

पनौती, काभ्रेपलाञ्चोक

“प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमको लाभग्राही परिचयपत्र प्राप्त गरेका तर शारिरिक रूपमा कामगर्न असमर्थ नागरिकलाई यो कार्यक्रमबाट के फाइदा हुन्छ ?”

खजुरा, बाँके

“प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रममा सहभागी हुन के गर्नुपर्छ।”

ज्वालामुखी, धादिङ

“अहिले सुन्नता आएको प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमले वास्तवमा कस्ता व्यक्तिलाई रोजगारी दिने हो ?”

उत्तर

प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रमले एक आर्थिक वर्षमा न्युनतम एक सय दिन रोजगारमा संलग्न नभएको वा कम्तीमा तोकिए बसोजिमको आय आर्जन हुने स्वरोजगारमा संलग्न नरहेको १८ देखि ५९ वर्ष उमेर समूहका बेरोजगार व्यक्तिलाई रोजगार दिने छ ।

स्थानीय तहमित्रका बेरोजगार व्यक्तिको सूचीमा सूचीकृत हुन चाहने व्यक्तिले आफू स्थायी रूपमा बसोबास गरेको वडाको वडा कार्यालयमा वा स्थानीय तहको रोजगार सेवा केन्द्रमा गएर बेरोजगार दर्ताको निवेदन दिनु पर्दछ । यसरी रोजगार सेवा केन्द्रले प्राप्त निवेदनको पन्ध्र दिनमित्र छानविन गरी बेरोजगार ठहरिएका व्यक्तिहरूको सूची रोजगार व्यवस्थापन सूचना प्रणालीमा अद्यावधिक गरी राख्दछ ।

रोजगारीको श्रृजना गर्न नेपाल सरकार र प्रदेश सरकारका विषयगत मन्त्रालय तथा निकायहरू र स्थानीय तहहरूले आफूले सञ्चालन गर्ने विकास आयोजनाहरूको कूल बजेटको निश्चित प्रतिशत बजेट श्रमिकको ज्यालामा खर्च गर्ने व्यवस्था गर्नु पर्नेछ । त्यसै गरेर विषयगत मन्त्रालय तथा निकायहरू र स्थानीय तहहरू सकैले रु. एक करोडसम्म लागत अनुमान भएका आयोजनाहरू सञ्चालन गर्दा प्रविधिक दृष्टिकोणबाट मेशिनको प्रयोग नगरी सम्भव नहुने भनी ताकिएका आयोजना बाहेक सबै आयोजनाहरूमा श्रममुलक प्रविधिको प्रयोग गर्नु पर्नेछ ।

यस कार्यक्रम अन्तरगत रोजगार सेवा केन्द्रमा सूचिकृत भएका बेरोजगार व्यक्तिहरूलाई एक आर्थिक वर्षमा न्युनतम १०० दिनको रोजगारी प्रदान गरिनेछ । परिवारको कुनै सदस्यले न्युनतम रोजगारी प्राप्त गर्न नसकेको अवस्थामा त्यस्तो परिवारलाई एक जना श्रमिकले एक सय दिन काम गर्दा प्राप्त गर्ने न्युनतम पारिश्रमिकको ५० प्रतिशत बराबरको रकम निर्वाह भताका रूपमा प्रदान गरी सामाजिक सुरक्षाको व्यवस्था गरिने व्यवस्था छ ।

यस कार्यक्रममा सूचिकृत बेरोजगार व्यक्तिहरूमध्ये शारीरिक रूपमा अशक्त, काम गर्न नसक्ने गरी अपांगता भएका व्यक्ति र ६ महिनाभन्दा बढीको गर्भवती तथा सुत्केरी महिलालाई परिवारमा अरु कोही पनि व्यक्ति रोजगार नभएको तथा रोजगार गर्न योग्य नभएको अवस्थामा त्यस्तो हरेक परिवारको एकजनाले स्वतः निर्वाह भता प्राप्त गर्नेछ ।

स्रोत

प्रधानमन्त्री रोजगार कार्यक्रम सञ्चालन निर्देशिका २०७५

सवाल

दमौली तनहुँ

“श्रम मन्त्रालयको कल सेन्टरमा फोन गरेर आफ्नो गुनासो टिपाउँदा म जस्ता वैदेशिक रोजगारबाट पीडितले न्याय पाउछौं अब ?”

मेलम्ची, सिन्धुपाल्चोक

“कल सेन्टर मार्फत विदेशबाट आफ्नो गुनासो टिपाउने के गर्नुपर्छ । फोनबाट त सहयोगो पढ्नेछु, गुनासो टिपाउने अरु माध्यम छैन ?”

नेपालगञ्ज, बाँके

“नेपाल सरकार श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयले कल सेन्टर सञ्चालनमा ल्याएको छ भन्ने सुनिन्छ, वास्तवमा यसले कस्ता कस्ता गुनासाको सुनुवाई गर्छ ।”

जवाफ

नेपाल सरकार श्रम रोजगार तथा सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालयले कल सेन्टरमार्फत वैदेशिक रोजगारीको क्षत्रमा ठगि लगायतका समस्यामा परी न्ययको खोजीमा रहेकाहरू, विदेशमा विभिन्न कारणले अलपत्र परेका नेपाली कामदारको शव नेपाल ल्याउन नसकी समस्या परेकाहरू, ऋण मुद्दामा परी जेल सजाय भोगिरहेका कामदारहरू, निःशुल्क कानुनी सहायताको आवश्यकता रहेकाहरू लगायत अन्य विविध समस्याबाट पीडित कामदारले अब सोझै कल सेन्टरमा सम्पर्क गरी सहायताकोलागि अनुरोध गर्न सक्नेछन्। त्यसै गरी, वैदेशिक रोजगारसंग सम्बन्धित पूर्व प्रस्थान अभिमुखिकरण कार्यक्रम, सीप विकास तालिम, वैदेशिक रोजगारीमा सुरक्षित रूपमा जान अपनाउनुपर्ने प्रकृयाहरू यस क्षेत्रमा आवद्ध सरकारबाट स्वीकृति प्राप्त निजि संघ संस्थाहरू बारे समेत यस कल सेन्टरबाट आधिकारीक जानकारी प्राप्त गर्न सकिनेछ। त्यसैगरी योगदानमा आधारीत सामाजिक सुरक्षा कार्यक्रममा सहभागि हुने प्रकृयाहरू र यस सम्बन्धमा भोग्नुपरेका समस्याहरू बारे समेत सेवाग्राहीले सिधै फोन सम्पर्क गरी गुनासो वा जानकारी हासिल गर्न सक्नेछन्।

यसका साथै मन्त्रालय तथा सम्बन्धित महाशाखा/शाखाहरू, वैदेशिक रोजगार विभाग, श्रम तथा व्यवसाय जन्य सुरक्षा विभाग एवं मातहतका कार्यालयहरूको काम कारवाही तथा वैदेशिक रोजगार बोर्ड सचिवालयको सेवा प्रवाहबारे समेत सेवाग्राहीहरूले जानकारी लिन र गुनासो टिपाउन सक्ने व्यवस्था गरिएको छ।

मन्त्रालय तथा मातहतका निकायहरूबारे कल सेन्टरमा दैनिक रूपमा प्राप्त हुने गुनाशाहरू सुनुवाई गरी तत्काल सम्बोधन गर्न वा जानकारी दिन कल सेन्टरबाट सम्बद्ध निकायमा सम्पर्क/समन्वय गर्ने र यस सम्बन्धमा सम्बन्धित निकायले तत्काल सम्बोधन गरे नगरेको विषयमा मन्त्रालयका मन्त्री र सचिव लगायत सम्बद्ध पदाधिकारीबाट नियमित अनुगमन एवं तारताकेता गर्नसक्ने व्यवस्था समेत मिलाईएको छ।

यसरी गुनासो गर्न, सुक्ताव दिन वा जानकारी लिन चाहने सेवाग्राहीहरूले स्वदेशबाट भए कल सेन्टरको नम्बर ११४१ वा १६६००१५०००५ मा तथा विदेशबाट भए ईमेल, फेसबुक, मेसेन्जर, ईमो, भाईवर आदि जस्ता अनलाईन नेटवर्क मार्फत निशुल्क रूपमा आफ्नो गुनासो दर्ता गर्न वा सुक्ताव दिन सक्नेछन् अथवा कल सेन्टरको सम्पर्क नम्बर +९७७१५९७०००८ (टेलिफोन गर्दा शुल्क लाग्ने) मा सम्पर्क गर्न सकिनेछ। हाल केही समयकालागि यो सेवा परिक्षणकोरूपमा संचालन गर्ने सिलसिलामा नेपाल टेलिकमको सेवा प्रयोगकर्ताहरूका लागि निशुल्क भएको भएता पनि छिट्टै रनसेलको सेवा प्रयोगकर्ताहरूका लागि समेत निःशुल्क हुनेगरी व्यवस्था मिलाईने छ। कल सेन्टर सेवा हरेकदिन विहान ७ बजे देखि बेलुकी ८ बजे सम्म उपलब्ध हुनेछ भने सेवाग्राहीको संख्या र मागलाई ध्यानमा राखी भविष्यमा यो सेवालाई चौविसै घण्टा निःशुल्क गराउने व्यवस्था मन्त्रालयले मिलाउने छ।

नेपाल सरकार श्रम रोजगार तथा
सामाजिक सुरक्षा मन्त्रालय
००९७७-०१४२११६७८

भेरीगंगा, सुर्खेत

“सरकारले भौतिक संरचना निर्माणमा हरेक वर्ष ठुलो रकम छुट्याउछ तर जनचेतनामुलक र सामाजिक विकासमा थोरैमात्र रकम छुट्याएको देखिन्छ किन होला ?”

बिदुर, नुवाकोट

“स्थानीय सरकारले योजना छनोट गर्दा कस्ता कार्यक्रमलाई बढि प्राथमिकता दिन्छ ?”

नेपालगञ्ज, बाँके

“स्थानीय सरकारको अहिलेको प्राथमिकता के हो, सामाजिक विकास कि भौतिक विकास ?”

उत्तर

स्थानीय सरकारले बजेट तथा कार्यक्रम विनियोजन गर्नकोलागि पाँच ओटा छुट्टाछुट्टै विषयगत क्षेत्र छुट्टयाएको छ। जस अन्तरगत आर्थिक विकास, सामाजिक विकास, पूर्वाधार विकास, वन वातावरण तथा विपद् व्यवस्थापन, सुशासन तथा संस्थागत विकास रहेका छन्।

विगतमा पूर्वाधार विकास र सामाजिक विकास गरी छुट्टा छुट्टै शिर्षकमा बजेट विनियोजन गर्ने प्रावधान भए पनि हाल त्यसरी सामाजिक विकास र भौतिक विकास भनेर छुट्टयाएको पाईदैन तर, माथि उल्लेख गरिएका विषयगत क्षेत्रमा सामाजिक विकाससंग सम्बन्धित योजनाहरूलाई पनि समेटिएको छ।

स्थानीयको पहिलो प्राथमिकतामा भौतिक विकास पर्ने र त्यस्ता योजनाको प्रभाव पनि छिटो देखिने भएका कारण प्राय स्थानीय सरकारको भौतिक विकाससंग सम्बन्धित योजनालाई बढि प्राथमिकतामा राख्ने गरेका छन्। सोहि अनुसार योजना छनोटमा पनि विकास निर्माणका कार्यले ठुलो हिस्सा ओगट्ने र सामाजिक विकास दोस्रोमा पर्ने गरेको छ।

यति हुँदा हुँदै पनि नेपाल सरकारले योजनाको प्राथमिकताक्रम निर्धारण गर्न केही मापदण्ड तय गरेको छ। जस अनुसार;

- गरिबी निवारणमा प्रत्यक्ष योदान पुग्ने योजनालाई २० अंक
- उत्पादनमुलक तथा छिटो प्रतिफल प्राप्त गर्न सकिने, आमदनी र रोजगार बढ्ने र लागत सहभागिता जुट्ने योजनालाई १५ अंक
- स्थानीय श्रोत साधन र सीपको प्रयोग हुने र दिगो विकास र वातावरणीय संरक्षणमा सहयोग पुग्ने योजनालाई १० अंक
- स्थानीय भाषिक, सांस्कृतिक विकासमा सहयोग पुग्ने योजनालाई ५ अंक

तसर्थ, कुल १०० अंकमा बढि अंक प्राप्त गर्ने योजनाको आधारमा प्राथमिकिकरण गरिन्छ।

स्रोत

स्थानीय सरकार सञ्चालन ऐन २०७४

मेरो कथा – अनुभूती र भोगाई

अजय पाठक

नेपालगञ्ज, बाँके

लामो समय पछि स्थानीयले जनप्रतिनिधि पाए । यसले उनिहरूमा एक किसिमको उत्साह पनि ल्यायो । आफुले छानेका जनप्रतिनिधिले विकासको खाका कोर्ने भएपछि उनिहरू दंग थिए । तर अस्पष्ट निति नियम र राजनितिक खिचातानिले स्थानियले आशा गरे अनुरूप विकासको अनुभूति गर्न अहिले सम्म पनि पाएका छैनन् । तर सबै ठाउको अवस्था एकै प्रकारको छैन । केही जन प्रतिनिधिले नागरिकले सोचे अनि खोजे अनुसारको विकास ल्याउन कुनै कसर बाँके राखेका छैनन् । त्यस्तै मध्येका एक हुन् नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका वडा नं. १७ का वडा अध्यक्ष अजय पाठक जो त्यहाँका नागरिकलाई आशा अनि भरोसाका केन्द्र बनेका छन् । उनकै अगुवाईमा, दुई वर्षको अवधिमा वडा अन्तरगतका थुकैला, नदौगाउँ, परसपुर र ढोडेगाउँको मुहार नै फेरीएको छ । दुई बर्ष पहिला बाटो नभएको गाउँमा अहिले बाटो बन्यो, जसले गर्दा वर्षा याममा स्थानीयलाई हिंड्न सजिलो भएको छ । गाउँमा कोही बिरामी भयो भने एम्बुलेन्स सम्म आउन सक्ने भएको छ । गरीबहरूको घरमा शौचालय निर्माण भएका छन्, जसले गर्दा उनिहरूको खुला ठाउँमा शौच गर्नुपर्ने बाध्यता हटेको छ । वडाले टोल टोलमा नियमित फोहोर संकलन गर्न इस्टविनको व्यवस्था गरेको छ ।

आफ्नै घर अगाडी ८ मिटर चौडा बाटो बन्दै गर्दा वडा नं. १७ को परसपुरकी जुबेदा इद्रिसी दंग छिन् । बाटो निर्माणको जिम्मा लिएको निर्माण कम्पनिले सम्झौता अनुसारनै यहि अषाढ १५ को समय सिमा मित्र काम सम्पन्न हुने जनाएको छ । सिटिजन हेल्पडेस्कसंगको सहकार्यमा वडाका जनप्रतिनिधिले नागरिकको दैलोमा गएर उनिहरूका गुनासा र सुझाव सुन्ने र त्यसै अनुसार कार्यान्वय गर्ने अभियान थालेपछि अँभै नागरिकको वडा अनि जनप्रतिनिधि प्रति विश्वास बढेको छ । जनप्रतिनिधिहरू चुनावमा भोट माग्नु मात्र घरदैलोमा आईपुगछन् र सरकारले विकासको नाममा केही गर्दैन भन्ने मानसिकतामा परिवर्तन आएको छ । स्थानीयहरू आफ्नो टोल वस्तीको हरेक विकासका गतिविधिमा सहभागि हुनुका साथै स्थानीय सरकारलाई सहयोग गर्न लागिपरेका छन् ।

नेपालगञ्ज उप-महानगरपालिका वडा नं. १७ ले, कुरा हैन काम गरेर देखाए कुनैपनि जनप्रतिनिधिलाई जनताको विश्वास जित्न गाह्रो छैन भन्ने प्रमाणित गरेको छ ।

यो पनि थाहा पाईराखौँ - सरकार द्वारा गरीएका नविनतम निर्णयहरू

- आर्थिक वर्ष २०७६/७७ को बजेट वक्तव्य ([Link](#))
- वैदेशिक रोजगार व्यवसायिका प्रतिनिधि (Agent) रहने व्यवस्था खारेज ([Link](#))

यो अंकमा समेटिएका हल्ला, सवाल तथा सूचनाहरू, जिल्लामा रहेर काम गरिरहेका CFA हरूले स्थानीय जनतासंग गरेका प्रत्यक्ष कुराकानी, सामुदायिक छलफल, सञ्चार माध्यमहरू र स्थानीय स्तरमा कार्यरत विभिन्न संघ संस्थाका प्रतिनिधिबाट संकलन गरिएका सामाग्री हुन्। २०७५ बैशाख १८ गतेदेखि २०७५ जेष्ठ ३२ गतेसम्म ७ जिल्लाका करिव १२०० जना स्थानीयवासिसँग कुराकानी गरी तयार पारिएका टिप्पणीहरू यो बुलेटिनको सूचनाका प्रमुख स्रोत हुन्। विषयको महत्व, सान्दर्भिकता र तीव्रतालाई ध्यान दिएर हल्ला, सवाल तथा जिज्ञासाहरू छनोट गरीएका छन्। यो अंकमा समेटिएका जानकारी बुलेटिन प्रकाशित भएको मिति सम्म सत्य छन्।

Accountability Lab द्वारा American Embassy को सहयोगमा प्रकाशित सिटिजन हेल्पडेस्क बुलेटिन ।

